

VÝSKYT INVAZNÍCH ROSTLIN V NIVĚ SPOJENÉ ORLICE MEZI HRADCEM KRÁLOVÉ A TÝNIŠTĚM NAD ORLICÍ

Alien plants in the Orlice river floodplain between Hradec Králové and Týniště nad Orlicí

Romana PRAUSOVÁ

Univerzita Hradec Králové, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, e-mail: r.prausova@seznam.cz

Klíčová slova: invazní rostliny, *Impatiens glandulifera*, *Reynoutria japonica*, *Echinocystis lobata*, *Helianthus tuberosus*, přírodní park Orlice, evropsky významná lokalita (EVL) Orlice a Labe

Přirozeně meandrující tok spojené Orlice a jeho niva, které jsou součástí rozsáhlého přírodního parku Orlice a zároveň také evropsky významné lokality Orlice a Labe, jsou zatíženy šířením geograficky nepůvodních druhů rostlin. Zdá se paradoxní, že v geomorfologicky nejcejnějších partiích, kde dochází k přirozenému meandrování, tvorbě štěrkových náplavů, lavic apod., jsou invaze rostlin nejintenzivnější. Invazivní chování těchto rostlin je právě disturbancemi (narušováním) podmíněno a podporováno bez ohledu na to, zda jsou disturbance způsobeny lidskou činností nebo přirozenými procesy v ekosystémech. Otevřená stanoviště jsou vhodným místem pro uchycení diaspor a následný růst invazních rostlin jak z hlediska vhodných světelných a trofických podmínek, tak i z hlediska nižšího konkurenčního tlaku jiných druhů. K nejrozšířenějším druhům invazních rostlin patří *Impatiens glandulifera*, *Reynoutria japonica*, *Helianthus tuberosus*, *Echinocystis lobata*, *Acer negundo*, *Robinia pseudacacia*, *Symphoricarpos albus*, *Swida alba*.

Na zavlékání nepůvodních rostlin se podílí nejen proudící voda, ale do značné míry i správce toku, zahrádkářské kolonie a chatové osady. V dřevinné skladbě břehových porostů je hojný *Populus x canadensis* a barevné kultivary buku, klenu a různé konifery.

Nejvíce se invazní chování projevuje u byliny netýkavky žláznaté (*Impatiens glandulifera*), která se šíří především na stanovištích narušovaných erozivní činností proudící vody nebo antropickými zásahy (lokální technické zásahy správce toku do erodovaných břehů, umělé výsadby dřevin do břehových porostů a s nimi související manipulace se zemínou, výkopky atd.). Šíří se generativně, ale někteří jedinci vytvářejí také adventivní kořeny v nadzemních uzlinách. Minimálně jsou tímto druhem zatížena místa s přirozenou vegetací, kde nedochází k narušení půdního povrchu. Řídce roztroušený výskyt druhu je také v lokalitách, kde probíhá pravidelné kosení a odstraňování biomasy. Snižuje se tím výrazně množství semen, které se v daném místě dostává do semenné banky.

Dalším hojným invazním druhem je křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), jejíž ohniska šíření vznikla v místech, kde byla záměrně vysázena nebo vyrostla z prýtů a oddenků vyvezených s organickým odpadem ze zahrádek. *Reynoutria japonica* je nejčastější invazní rostlinou na březích Orlice v intravilánu Hradce Králové. Lokálně tvoří rozsáhlé porosty

i mimo intravilán. Tyto porosty dosahují pokryvnosti i několika stovek m². Šíří se vegetativně pomocí oddenků.

V posledních letech se novým invazním druhem podél Orlice stal štetinec laločnatý (*Echinocystis lobata*), který se pravděpodobně šíří ze zahrádek, následně pak proudící vodou. Přednostně osídluje šterkové náplavy, které vznikají v místech pomalejšího proudění vody v řece. Rozmnožuje se generativně.

Šterkové náplavy společně se štetincem osídluje také slunečnice topinambur (*Helianthus tuberosus*). Rozšíření topinamburu souvisí i se záměrnou výsadbou při provozování myslivosti. Rozmnožuje se převážně vegetativně.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*), považovaný za jeden z nejzávažnějších invazních druhů rostlin, se v nivě spojené Orlice vyskytuje na jediné lokalitě v blízkosti Hradce Králové, kde je již cca 10 let chemicky regulován. V současné době jsou v lokalitě pravidelně všichni nově nalezení jedinci (v počtu do 3 sterilních jedinců ročně) ihned ošetřováni chemickým přípravkem Roundup Biaktiv. S největší pravděpodobností se jedná o jedince, kteří vzházejí ze semenné banky.

V bylinném patře se vyskytují i další druhy rostlin, u nichž lze v nivě Orlice předpokládat invazní chování v budoucnosti. Patří k nim např. zlatobýl kanadský (*Solidago canadensis*) a zlatobýl obrovský (*Solidago gigantea*). Do nivy se v minulosti rozšířily další byliny, které se recentně čerzně nechovají. Jedná se například o puškvorec obecný (*Acorus calamus*), dvouzubec černoplodý (*Bidens frondosa*) a vodní rostlinu vodní mor kanadský (*Elodea canadensis*).

Kromě nejzávažnějších invazních druhů dřevin v nivě Orlice, jako jsou javor jasanolistý (*Acer negundo*), trnovník akát (*Robinia pseudacacia*), pámelník bílý (*Symphoricarpos albus*) a svída bílá (*Swida alba*), se dále hojně vyskytuje geograficky nepůvodní jírovec maďal (*Aesculus hippocastanus*). Kuriozitami jsou i barevné kultivary geograficky původních druhů dřevin, např. buku lesního (*Fagus sylvatica*), javoru klenu (*Acer pseudo-platanus*) a různé konifery. Jejich výsadba je naštěstí již minulou epizodou v péči státního podniky Povodí Labe o břehové porosty Orlice. V současné době jsou do břehových porostů vysazovány geograficky původní dřeviny.

Záměrná likvidace invazních rostlin je prováděna správcem toku Orlice pouze lokálně v souvislosti s novými výsadbami dřevin apod. Tento nekoncepční způsob řešení problematiky je krátkodobý a na útlum šíření invazních rostlin v přírodním parku neúčinný. Kosením břehových porostů je regulováno generativní šíření *Impatiens glandulifera*, je odstraňována nadzemní biomasa a následně zmenšována semenná banka tohoto druhu v lokalitě.

Ideálním způsobem řešení této problematiky je komplexní útlum invazních druhů v celém povodí Orlice neboť šíření těch nejzávažnějších invazních druhů rostlin souvisí přímo s tokem Orlice a jejími přítoky. Charakter koryta toku, břehů a stupeň jejich narušování jsou určujícími faktory pro jejich šíření. Na transportu diaspor se značnou měrou podílí proudící voda, proto je nezbytné provádět útlum invazních druhů rostlin směrem po proudu od horních partií toku Orlice a jejich přítoků.

Jména rostlin jsou uvedena podle Klíče ke květeně České republiky (KUBÁT A KOL. 2002).

Summary

This paper deals with alien plants in the nature park Orlice river and although in the Site of Community Importance Orlice and Labe between Hradec Králové and Týniště nad Orlicí. There are 4 species that are the most invasion in this area (*Impatiens glandulifera*, *Reynoutria japonica*, *Echinocystis lobata*, *Helianthus tuberosus*). It is interesting that the most endangered part of this area are the best geomorphological valued localities.

Literatura

KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. et ŠTĚPÁNEK J. [eds.] (2002):
Klíč ke květeně České republiky. – 928 p., *Academia, Praha*.

+ foto v barevné příloze

Došlo: 22. 12. 2008

